

METODOLOGIA DE L'ENQUESTA DE PRESSUPOSTS FAMILIARS (EPF)

1. Introducció

L'Enquesta de pressuposts familiars (EPF) és una de les enquestes més antigues de les que elabora l'Institut Nacional d'Estadística (INE). Té com a objectiu obtenir informació sobre la naturalesa i la destinació de les despeses de consum, així com sobre diverses característiques relatives a les condicions de vida de les llars per permetre mesurar-ne l'evolució. L'Institut d'Estadística de les Illes Balears (IBESTAT) amplia l'enquesta a les Illes Balears aportant informació desagregada per comunitat autònoma.

Ateses les grans possibilitats que ofereix la informació provinent de l'EPF perquè l'emprin una gran diversitat d'usuaris, forma part d'un tipus d'enquestes considerades tradicionalment com a multiobjectiu. Els objectius que es persegueixen es poden classificar en prioritaris i secundaris.

Dins la categoria d'objectius prioritaris s'hi inclou l'obtenció de qualsevol variable relacionada amb la despesa, total o mitjana, i les estructures de consum procedents d'aquesta. A més, dins els objectius prioritaris destaquen, per la seva importància, altres dos relacionats amb necessitats concretes dels principals usuaris de l'enquesta: l'estimació de la despesa com a instrument per obtenir el consum privat en la Comptabilitat Nacional i l'estimació de l'estructura de ponderacions a partir de la despesa, necessària per calcular l'índex de preus de consum (IPC). D'altra banda, el principal objectiu secundari és posar a disposició dels investigadors i del sistema d'indicadors socials en general dades estadístiques sobre diferents camps de preocupació social (equipament, habitatge, nutrició, sanitat, ensenyament, turisme...), per a la qual cosa s'introdueixen mòduls temàtics anuals. A més, hi ha un conjunt de variables que es poden obtenir de la mateixa enquesta sense ser-ne l'objectiu, com per exemple la distribució de les llars o de les persones segons determinades variables de classificació (sexe, edat, nivell d'estudis, etc.) o la mida mitjana de les llars.

Aquesta metodologia correspon a la classificació COICOP 2018, incorporada el 2024 per a tota la sèrie des del 2016. Aquesta nova classificació europea de consum, a més d'oferir un desglossament més gran d'algunes de les parcel·les de despesa, permet la comparabilitat amb altres estadístiques com l'IPC. També s'han fet canvis en la recollida de la informació. Com a conseqüència, les dades no són directament comparables amb les de sèries anteriors.

2. Àmbits de l'operació

2.1. Àmbit poblacional

La població objectiu és el conjunt de llars privades, així com les persones que en formen part.

2.2. Àmbit territorial

L'àmbit geogràfic de la recerca el constitueix tot el territori espanyol. Tanmateix, les dades que l'IBESTAT proporciona fan referència únicament a les Illes Balears.

2.3. Àmbit temporal

L'àmbit temporal o període d'estudi és l'any natural.

3. Disseny mostral

A continuació, es descriu breument el disseny mostral de l'enquesta. Per a més detall sobre el mostreig duit a terme es pot obtenir la metodologia de l'EPF 2022 publicada per l'INE.

L'INE ha seleccionat una mostra autònoma per a cada comunitat autònoma. El mostreig és bietàpic, on les seccions censals són les unitats de primera etapa i els habitatges familiars principals les de segona etapa.

Les unitats de primera etapa a cada comunitat autònoma (91 seccions censals en el cas de les Illes Balears) s'estratifiquen tenint en compte la mida del municipi al qual pertanyen. Han estat seleccionades, dins cada estrat, amb probabilitat proporcional a la seva mida poblacional.

Dins les unitats de segon estrat (habitatges familiars principals) se seleccionen totes les llars que les conformen. En concret, l'any 2024 la mostra per a les Illes Balears és de 436 llars.

Les seccions han estat seleccionades, dins cada estrat, amb probabilitat proporcional a la seva mida poblacional, i els habitatges amb probabilitat igual en cada secció de la mostra mitjançant mostreig sistemàtic amb arrencada aleatòria.

La mostra s'ha distribuït uniformement entre els quatre trimestres que componen l'àmbit temporal de l'enquesta. En cada trimestre s'ha procurat que la distribució per comunitat autònoma, província, bisemana, estrat i torn de rotació sigui el més homogènia possible.

4. Definició de conceptes

4.1. Béns i serveis de consum a la llar

Béns i serveis que s'empren per satisfer directament les necessitats o mancances dels membres de la llar. Aquests es classifiquen segons la classificació de despesa COICOP 2018 en grups (dos dígit) i subgrups de despesa (tres i quatre dígit).

4.2. Classificació de despesa COICOP 2018

La nova classificació internacional de consum de Nacions Unides, denominada COICOP 2018 (Classification of Individual Consumption by Purpose), s'ha incorporat a l'EPF a partir de l'any 2024. Aquesta classificació substitueix la classificació europea ECOICOP que s'ha emprat en l'enquesta des de 2016, la qual cosa permet més comparabilitat en l'àmbit internacional.

Diferències amb la classificació anterior

La classificació anterior (ECOICOP) emprava 12 grans grups de despesa. La nova classificació amplia a 13 els grans grups de despesa en crear un grup separat per a les despeses en assegurances i serveis financers. A més, el grup anterior «Comunicacions» s'amplia a «Informació i comunicacions» a canvi de la reducció del grup 09, que ara només inclou activitats recreatives, esport i cultura.

Recollida de la informació

Per recollir la informació en els qüestionaris s'empra una classificació de despesa ampliada (COICOP 2018/Recollida), que difereix en alguns aspectes amb la COICOP 2018, en línia amb la que ja es va aplicar en l'anterior ECOICOP/Recollida.

Disponibilitat i difusió de la informació

Per respondre al doble objectiu d'aportar dades sobre estructures de despesa i estimació de la despesa com a instrument per obtenir el consum privat en la Comptabilitat Nacional i el càlcul de l'IPC, les microdades de l'enquesta incorporen dues classificacions de béns i serveis diferents:

- D'una banda, COICOP 2018, que és la classificació internacional de consum que facilita la consulta conjunta amb altres estadístiques com l'IPC i la comparabilitat de dades amb altres països de la Unió Europea.
- De l'altra, COICOP/EPF, que fonamentalment consisteix en l'agrupació de determinats codis de la COICOP 2018 amb l'objectiu d'oferir informació més consistent. Aquesta classificació és la que publica l'IBESTAT en el marc de l'EPF.

Agrupació de dades en grups i subgrups de despesa

Es disposa de dades a nivell de grup (13 categories) i subgrup a 3, 4 i 5 dígit, si bé únicament es publiquen fins a 4 dígit per motiu de fiabilitat de la mostra. Els 13 grups de despesa són els següents:

1. Aliments i begudes no alcohòliques
2. Begudes alcohòliques i tabac
3. Articles de vestir i calçat
4. Habitatge, aigua, electricitat, gas i altres combustibles
5. Mobiliari, equipament de la llar i despeses corrents de conservació de l'habitatge
6. Salut
7. Transport
8. Informació i comunicacions
9. Lleure, espectacles i cultura
10. Ensenyament
11. Hotels, cafès i restaurants
12. Assegurances i serveis financers
13. Altres béns i serveis

4.3. Despesa en consum final de les llars

La despesa en consum final de les llars és la despesa efectuada per les llars en béns i serveis que s'empra per satisfer directament les necessitats o mancances dels membres de la llar.

La despesa en consum final de les llars residents es pot fer al territori econòmic o a la resta del món. Es consideren despeses de consum les que efectua la llar com a unitat econòmica de consum, sense incloure-hi per tant les dutes a terme per l'empresa o explotació familiar. Això obliga a delimitar la part de despesa corresponent a la unitat de consum i a la de producció en els casos en què l'empresa familiar tengui despeses comunes amb la llar pròpiament dita (telèfon, energia elèctrica, gas, etc.).

Així doncs, la despesa en consum de la llar comprèn el següent:

- Les compres efectuades sota forma monetària.
- El valor estimat de certs béns i serveis, com ara el valor de productes procedents de l'autoconsum o l'autosubministrament (tant si són consumits per la llar com si són regalats a altres llars), les remuneracions en espècie dels ocupadors als seus assalariats, els lloguers imputats als propietaris d'habitatges o als que els gaudeixen de forma gratuïta o semigratuïta, i els dinars o sopars gratuïts o bonificats al lloc de treball o a l'establiment d'hostaleria propietat de la llar.
- Les despeses en servei domèstic produïdes per les llars per a si mateixes com a ocupadores de personal domèstic assalariat.

- Els serveis financers cobrats explícitament a les llars, com per exemple comissions per transferències, per manteniment de compte, per girs, etc.
- Els pagaments efectuats per les llars en concepte de llicències, permisos, etc., que s'hagin de considerar compra de serveis prestats per les administracions públiques.
- Els regals comprats per la llar per ser donats a altres llars.
- Les subscripcions, les quotes i els pagaments de les llars a les institucions sense ànim de lucre de servei a les llars, com clubs socials, culturals, recreatius i esportius.

Per la seva banda, no es consideren despeses en consum les següents:

- Les transferències socials en espècie, per exemple, les despeses efectuades inicialment per les llars i reemborsades posteriorment per la Seguretat Social, com succeeix amb algunes despeses mèdiques.
- Les despeses de formació bruta de capital efectuades per les llars, entre les quals es troben les següents: l'adquisició d'habitatges (formació bruta de capital fix) i els materials i la mà d'obra per a reparacions en habitatges quan es tracti de grans reparacions (formació bruta de capital) o de reparacions que només pot dur a terme el propietari de l'habitatge, en cas d'habitatge llogat (consum intermedi) i despeses en objectes valuosos (formació bruta de capital).
- Les partides considerades adquisició d'actius no produïts, especialment la compra de terrenys.
- Les subscripcions, les quotes i els pagaments de les llars a les institucions sense ànim de lucre al servei de les llars, com sindicats, col·legis professionals, associacions de consumidors, esglésies, etc.
- Les transferències voluntàries, en efectiu o en espècie, de les llars a institucions benèfiques i organitzacions d'ajut.
- Les multes i els recàrrecs.
- Les transferències monetàries a altres llars o institucions.
- La valoració dels regals rebuts per les llars.
- Les assegurances de vida.
- Alguns impostos i algunes taxes pagades a les administracions públiques.

4.4. Despesa mitjana per llar

La despesa mitjana per llar es calcula dividint l'estimació de la despesa total entre l'estimació del nombre de llars.

4.5. Despesa mitjana per membre de la llar

La despesa mitjana per membre de la llar es calcula dividint l'estimació de la despesa total entre el nombre total de persones residents en llars privades.

4.6. Despesa mitjana per unitat de consum

La despesa mitjana per unitat de consum es calcula com a quocient entre la despesa total i el nombre total d'unitats de consum. El nombre d'unitats de consum de la llar es calcula segons l'escala d'equivalència de l'OCDE modificada.

4.7. Llar

La llar es defineix com la persona o conjunt de persones que ocupen en comú un habitatge familiar principal o part d'aquest, que ajunten totalment o parcialment les seves riqueses i que consumeixen col·lectivament certs tipus de béns i serveis, sobretot relatius a l'alimentació i l'allotjament, a càrrec d'un mateix pressupost.

S'entén, en general, que tenen una economia comuna (mateix pressupost) tant els qui hi aporten recursos, col·laborant a atendre les despeses comunes, com els qui no aporten recursos i es beneficien de les despeses (o depenen) de l'economia comuna. Les persones que en formen part poden o no estar unides per vincles de parentiu.

4.8. Ingressos mensuals de la llar

Per calcular els ingressos mensuals de la llar es comptabilitza la suma dels ingressos regulars mitjans procedents de totes les fonts, percebuts per tots els membres de la llar com a mitjana dels darrers 12 mesos, deduint els impostos i les cotitzacions socials. Es fa la mitjana de les pagues extraordinàries i altres ingressos extraordinaris percebuts regularment. En el còmput de l'import d'aquests ingressos mensuals es té en compte que, per als ingressos del treball per compte d'altri, se suma a l'import mensual el prorrateig dels ingressos regulars que no tinguin periodicitat mensual (pagues extraordinàries i altres ingressos extraordinaris que es percebin regularment). Per als ingressos del treball per compte propi es descompta de l'import dels ingressos mensuals les despeses deduïbles, les retencions a compte o els pagaments fraccionats. Si hi ha diverses llars a l'habitatge, només es consideren els ingressos dels membres de la llar a què pertany la persona de referència.

4.9. Membre de la llar

Les condicions que s'estableixen per determinar si una persona és o no membre de la llar tracten d'evitar la possibilitat que un mateix individu pugui classificar-se en més d'una llar o, per contra, no pugui classificar-se en cap. Els requisits que s'estableixen per ser membre d'una llar són els següents:

- Residir habitualment a l'habitatge: una persona resideix habitualment a un habitatge si passa la majoria del seu descans diari a aquest habitatge.
- Compartir les despeses de la llar: beneficiar-se de les despeses (infants, persones sense ingressos, etc.) i/o contribuir als ingressos. Si no es comparteixen les despeses, la persona constitueix una llar separada al mateix domicili.

4.10. Principal font d'ingressos de la llar

La principal font d'ingressos d'una llar és la que resulta més gran després d'afegir els ingressos dels diferents membres de la llar per tipus. Es diferencien tres fonts: les procedents del treball per compte d'altri, les procedents del treball per compte propi i rendes de la propietat i del capital i les procedents de pensions, subsidis i altres prestacions i ingressos regulars.

4.11. Sustentador principal de la llar

Es considera sustentador principal de la llar el membre de la llar de 16 o més anys l'aportació periòdica del qual (no ocasional) al pressupost comú es destina a atendre les despeses de la llar en major grau que les aportacions de cadascun dels membres restants. En cap cas no pot ser servei domèstic, convidat o hoste.

Si la persona que més aporta per atendre les despeses comunes de la llar no és membre de la llar, es considera sustentador principal el membre de la llar que hi està habitualment present i rep les aportacions econòmiques destinades a atendre les despeses de la llar.

El sustentador principal té les característiques següents:

- **Lloc de naixement:** lloc en què ha nascut una persona, és a dir, el lloc de residència habitual de la mare en el moment del naixement, determinat en la data de la recollida de la dada. Es diferencia entre persones nascudes a Espanya i a la resta del món.
- **Lloc de naixement dels progenitors:** s'entén com a progenitor el parent en línia recta ascendent d'una persona.
- **Nacionalitat:** vincle jurídic particular entre una persona i el seu estat, adquirit mitjançant naixement, naturalització, declaració, opció, matrimoni i altres fórmules d'acord amb la legislació nacional. Es diferencia entre persones de nacionalitat espanyola i de la resta del món.
- **Nivell de formació:** nivell d'educació més alt, d'un programa d'educació, que una persona ha completat amb èxit.
- **Ocupació:** lloc o càrrec exercit per una persona que du a terme un conjunt de tasques i funcions.
- **Situació en relació amb l'activitat econòmica:** es refereix a la situació en què queda classificada cada persona segons la seva relació amb l'activitat econòmica. D'aquesta manera, el sustentador principal pot ser actiu (ocupat o aturat) o inactiu (jubilat, estudiant, incapacitat per treballar, etc.), d'acord amb els criteris de l'Organització Internacional del Treball (OIT).

Per a totes les llars es diferencia entre llars el sustentador principal de les quals està actiu o inactiu. En el cas de les llars el sustentador principal de les quals està ocupat, es diferencia la situació laboral segons si aquest és treballador per compte propi o assalariat.

4.12. Mida de la llar

Es defineix com el nombre de membres de la llar. Les llars de quatre membres o més s'agrupen en una única categoria.

4.13. Tipus de llar

Es preveuen diferents composicions de les llars basades en variables sociodemogràfiques com edat, sexe i parentiu dels seus membres. En concret, es diferencien els tipus de llar següents:

- Llar monoparental. Llar monoparental amb un o diversos fills sense conviure o convivint amb altres persones (amb parentiu o no).
- Parella amb fills. Parella amb fills sense conviure o convivint amb altres persones (amb parentiu o no).
- Parella sense fills. Parella sense fills sense conviure o convivint amb altres persones (amb parentiu o no).
- Llars d'una sola persona.
- Altres. Emprat per identificar informació residual no continguda en altres categories de classificació.

4.14. Unitat de consum

És un concepte emprat per millorar la comparació dels ingressos de diferents tipus de llar tenint en compte la seva composició per edats, considerant les economies d'escala que es generen en compartir despeses. El nombre d'unitats de consum d'una llar es calcula utilitzant escales d'equivalència, en aquest cas l'escala de l'OCDE modificada. Segons aquesta, es concedeix un pes d'1 al primer adult, de 0,5 als altres adults i de 0,3 als menors de 14 anys. A tall d'exemple, una llar formada per dos adults suposa 1,5 unitats de consum, mentre que una llar formada per un adult i un menor de 14 anys suposa 1,3 unitats de consum.

4.15. Habitatge

Es defineix com el recinte estructuralment separat i independent que, per la forma en què va ser construït, reconstruït, transformat o adaptat, està concebut per ser habitat per persones o, encara que no s'hagués concebut així inicialment, constitueix la residència habitual d'una o diverses persones. Com a excepció, no es consideren habitatges els recintes que, tot i estar concebuts inicialment per a habitació humana, estan dedicats totalment a altres finalitats (per exemple, els que s'estiguin emprant exclusivament com a

locals). Es considera habitatge familiar principal qualsevol habitatge familiar emprat com a residència habitual d'una o més llars.

5. Publicació de resultats

L'IBESTAT publica les taules amb el contingut següent:

- Principals resultats, com a resum de la informació que s'ha de destacar.
- Característiques de les llars (nombre de llars, membres de la llar i mida mitjana de la llar) segons les variables d'encreuament següents:

Tipus de llar
Mida de la llar
Principal font d'ingressos de la llar
Sexe i edat del sustentador principal

- Característiques de la despesa (despesa total, despesa mitjana per llar, per membre de la llar i per unitat de consum) segons el grup de despesa i les variables d'encreuament següents:

Característiques de la llar:
Tipus de llar
Mida de la llar
Principal font d'ingressos de la llar
Interval d'ingressos mensuals de la llar
Distribució de la despesa

Característiques del sustentador principal:
Sexe i edat
Nacionalitat
Lloc de naixement
Nivell de formació
Situació en relació amb l'activitat econòmica
Ocupació
Situació laboral
Lloc de naixement dels progenitors

- Distribució de la despesa segons el subgrup de despesa a la llar.

6. Informació relacionada

Es pot obtenir més informació de l'Enquesta de pressuposts familiars en els enllaços següents:

- INE (2022). *Enquesta de pressuposts familiars. Metodologia (revisada el 2022)*: <https://ine.es/metodologia/t25/t2530p45822.pdf>
- INE (sense data). *Classificació de béns i serveis COICOP 2018 (a partir de 2024)*: https://ine.es/daco/daco42/daco4213/COICOP_2018.pdf
- INE (sense data). *Glossari de conceptes*: <https://ine.es/DEFine/index.htm>